

Reactie op een aantal van de gestelde vragen

Bankenunie

Wanneer is er sprake van effectief toezicht?

Voor een effectief banktoezicht in het kader van een Europese bankenunie gelden de volgende noodzakelijke randvoorwaarden waaraan simultaan dient te worden voldaan:

- De eindverantwoordelijkheid voor regulering en dagelijks toezicht moet liggen bij de Europese toezichthouder. Dit sluit niet uit dat nationale toezichthouders een belangrijke rol blijven houden bij het dagelijkse toezicht maar de Europese toezichthouder is leidend en bepaalt.
- De Europese toezichthouder houdt toezicht op alle banken en hanteert voor iedereen een uniforme set van regels.
- De bevoegdheden om in te grijpen liggen bij de Europese toezichthouder. Als de Europese toezichthouder eindverantwoordelijk is voor het toezicht, moet zij ook de instrumenten hebben om dat toezicht effectief uit te voeren. Dit betekent dat zij (eind)verantwoordelijk is voor het toekennen en intrekken van bankvergunningen, de (eind)bevoegdheid heeft voor het geven van aanwijzingen en boetes, en dat alleen zij kan beslissen tot het ontmantelen van een bank.
- Het depositogarantiestelsel wordt Europees gefinancierd. Als regulering en toezicht internationaal zijn, dan moeten de eventuele financiële consequenties daarvan, dan wel de organisatie van een ordelijk faillissement van een bank, Europees worden afgewikkeld.

Begrotingsunie

Oorzaken begrotingsproblemen

De directe oorzaken van de begrotingsproblemen zijn divers en ook niet in alle van de bekende schuldenlanden (Griekenland, Italië, Spanje, Portugal, Ierland) hetzelfde. Zo heeft de overheid in Griekenland, en in mindere mate ook in Portugal en Italië, in de jaren dat het economisch redelijk goed ging teveel geld uitgegeven (en hier in het geval van Griekenland onvoldoende transparant over geweest) waardoor toen de financiële crisis uitbrak de overheidsfinanciën volledig uit het lood werden geslagen. Ierland en Spanje hadden echter een begrotingsoverschot toen de crisis begon. In deze landen heeft een crash op de vastgoedmarkt desastreuze gevolgen gehad voor de overheidsfinanciën. Het ontstaan van de vastgoedgeepbel en de mate waarin banken hieraan waren blootgesteld is onvoldoende onderkend.

Wat de schuldenlanden echter gemeenschappelijk hadden, was een (fors) tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans. Een tekort dat kan worden toegeschreven aan een jarenlang verlies van concurrentiekracht en dat heeft geleid tot een hoge (netto) externe schuldpositie. Die jarenlange verslechtering van de concurrentiekracht is in de hand gewerkt door een voor die landen – vooruitlopend op en na invoering van de euro – te lage rentestand dan wel is door die lage rente lange tijd gemaskeerd gebleven.

Als de eurozone één land zou zijn, dan zouden overheidstekort en overheidsschuld gunstig afsteken bij die van bijvoorbeeld de VS, het VK of Japan¹. Naast de begrotingsproblemen van een aantal landen – welke eerder een gevolg dan de oorzaak van de eurocrisis zijn – lijkt vooral de huidige inrichting van de EMU een rol te hebben gespeeld bij het ontstaan van de eurocrisis. Hierbij gaat het dan om de rol en omvang van de centrale overheid, het banktoezicht, de rol van de centrale bank ('lender of last resort') en de wijze waarop overheidsobligaties worden uitgegeven (al of niet gemeenschappelijk).

Fiscal Compact voldoende?

Zoals hierboven aangegeven kunnen de huidige begrotingsproblemen slechts ten dele worden toegeschreven aan een gebrek aan begrotingsdiscipline. Het zogenoemde 'Fiscal Compact' is dan ook geen voldoende oplossing. Niettemin kan het wel worden beschouwd als een stap in de goede richting omdat er, vanwege de ingeperkte mogelijkheid tot politieke interventie, een grotere mate van vanzelfsprekendheid is waarmee sancties kunnen worden opgelegd aan lidstaten die zich niet aan de afspraken houden. Echter, omdat er nog steeds de mogelijkheid van een 'vluchtroute' (uitzonderlijke omstandigheden) is en uitvoering afhankelijk blijft van de manier waarop de Europese Commissie van zijn vergrote invloed gebruik zal gaan maken, is er geen 100% geloofwaardigheid ten aanzien van het nakomen van de nieuwe regels. Een onafhankelijke Europese minister van Financiën zou in dit verband kunnen helpen de geloofwaardigheid (verder) te vergroten.

Gemeenschappelijke schuldfinanciering wenselijk?

Onderdeel van een lange-termijn oplossing van de eurocrisis zou het gemeenschappelijk uitgeven van Europese schuld kunnen zijn waarvoor alle (euro)landen gezamenlijk aansprakelijk zijn. Voorwaarde is wel dat er prikkels blijven om landen te disciplineren. Gemeenschappelijke schulduitgifte vereist een duidelijke overdracht van begrotingsbevoegdheden van de aan de euro deelnemende landen naar een Europese institutie.

Individuele contracten tussen EU en lidstaten

In het tussenrapport 'Naar een echte Economische en Monetaire Unie' wordt terecht gewezen op het belang van afdwingbare nationale beleidscoördinatie. Dit tussenrapport van Van Rompuy pleit ervoor dat eurolanden afzonderlijke contracten afsluiten met de Europese Commissie ten aanzien van hervormingen van de nationale economie. In beginsel zouden deze bilaterale afspraken beperkt moeten blijven tot die onderdelen die voor een goede werking van de muntunie van belang zijn. De arbeidsmarkt spring hierbij het meest in het oog waarbij de afspraken erop gericht zouden moeten zijn om de loonontwikkeling beter te laten aansluiten op de ontwikkeling van de productiviteit.

Amsterdam, 23 november 2012

Maarten Leen
Hoofd afdeling Macro- en Consumenteneconomie
ING Economisch Bureau

¹ Cijfers overheidstekort 2011: EMU 4,2%, VK 8,4%, VS 9,7% en Japan 9,5% BBP. Cijfers netto overheidsschuld 2011: EMU 68,4%, VK 68,3%, VS 80,3% en Japan 126,6% BBP. Voor een betere internationale vergelijkbaarheid is de hier vermelde overheidsschuld een netto cijfer.